

הקודם לארץ קודם לברכה

רב חסדא ורב המנונא הוי יתבי בסעודתא, אייתו לקמייהו תמרי ורמוני, שקל ר"ה בריך אתמרי ברישא, א"ל ר"ח לא ס"ל מר להא דאר"י ואיתימא ר"י כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה, א"ל זה שני לארץ וזה חמישי לארץ, א"ל מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך" (ברכות מא:)

כשם שהברכות עצמן מעירות את הלבבות לדעות ישרות, שהן אבות למעשים ישרים ומידות טובות, כן גם פרטיהן להלכותיהן בנויים ע"פ דרכים מפולשים למידות טובות ויקרות ועקרי תורה באמונות ודעות. ובאשר חיבת אה"ק היא יסודה של תורה, שהיא מביאה את כלל עם ד' וכל העולם כולו להשלמתם, על כן סדרי קדימתן של הברכות מחוברים ותלויים הם במידת סמיכתם של המינים שמברכים עליהם אל הזכרת הארץ שבאלה פסוקי התורה. להורות, כי כל הקרוב קרוב יותר לארץ ישראל, מי שיש לו יותר קשור אהבה לארץ, ויותר השתדלות בעניין ישוב ארה"ק, הוא מוקדם לברכה והוא קרוב יותר אל השלימות שזוכים בה.

והנה חיבת הארץ מחולקת לפי מעלת האנשים והכרתם, כי יש שמחבב ארה"ק בשביל סגולותיה היקרות, וצמא מאד לרצות אבניה ולחונן עפרה, כדי לקיים המצוות התלויות בארץ, ובשביל התכלית העליונה הנמצאת בה לכלל ישראל ולכלל העולם במעלתם הרוחנית, ויש מי שמחבב ארה"ק ומשתדל בישובה ובדירתה, בשביל שמכיר בה התכלית של המנוחה החמרית לכלל ישראל, שהוא ג"כ דבר טוב ונשגב, ובכ"ז לא בא עד המעלה הראשונה למי שמכיר יסוד התכלית העליון שבחיבת הארץ.

על כן רמוז כאן בפסוק קירוב הברכות לארץ בשתי מערכות: חמשה מינים, נגד ההשתוקקות לארץ באופן העליון המעולה, נגד חמשה חומשי תורה, שהם יסוד ההשלמה הישראלית וממנה נמשכת ההשלמה האנושית, וכל המוקדם בהם וקרוב יותר לארץ מוקדם לברכה, והחלק השני, זית שמן ודבש, נגד המכירים את ההשלמה הטבעית של כלל ישראל בארץ, בהשלמתם הרוחנית הטבעית, כראוי לכל עם גדול וחכם, ברוח ובחומר.

ולמדנו מכאן, כמה גדולה היא המעלה של מי שמשתוקק ליישב ארה"ק אפילו לשם התכלית החמרית של הכלל, כי אצל הכלל ייהפך תמיד כל ענין גשמי לרוחני, והתכלית העליונה בוא תבוא ע"י חבור עם ד' בארץ ד'.

על כן מי שיש לו קורבה יתירה לארה"ק, אפילו במדרגה הנמוכה, יש בזה לחזקו ולאמצו ולהקדימו לברכה ממי שמתאחר ומתרחק, ואע"פ שבתוך הלב יהי המתרחק בעל מדרגה יותר עליונה, מ"מ ישוב הארץ וחיבתה בפועל הוא דבר נשגב וכמשחז"ל (סנהדרין קב:): על עמרי, שזכה למלכות מפני שהוסיף כרך אחד בא"י, אע"פ שהייתה כוונתו ודאי חמרית.

ויש לנו לימוד, שצריך לחזק את הכוחות החומריים של כלל האומה, ומזה יבוא ג"כ חיזוק לכוחות הרוחניים.

על כן אמר להם זה שני לארץ, שאע"פ שהוא שני לארץ במדרגה השני, מ"מ הוא קודם לחמישי לארץ שבמדרגה הראשונה, לעניין הרושם שאנו צריכים לעשות עלינו בחיבת הארץ, אע"פ שהוא במדרגה נמוכה נגד הראשון, מ"מ פעולותיו הגשמיות מתקרבות למטרה רמה, ומתוך החוזק החומרי יבוא חוזק נפשי רוחני.

על כן אמרו לו כהלכה וכעניין: מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך, מי ייתן לנו חוזק גופני וכוח חומרי אמיץ כברזל, להיות שרירי הגוף חזקים, ונוכל לקבל ממך שלמות רוחנית גדולה כמידתך, לחבב את החוזק החומרי בכלל עם ד', שהוא מביא ודאי לחוזק הרוחני.

וכן יוסב גם על עניני הכלל שבצד הלאומי של ישראל: מי ייתן לנו אמצעים חזקים, לחזק את הצד הגשמי והחומרי של הכלל, בנגרי דפרזלא, ברכב ברזל, בבריחי ברזל, בכוח אמיץ וגוף חזק כברזל, להתאזר בגבורה ולרומם קרן ברוח גבורה, ונשמעינך, ונלך בדרכך, איך לזכות לזה ע"פ דרכה של תורה, באהבה ושלו, שלא לעלות בחומה ולא למרוד באוה"ע, כי אם להרבות כוח ועוצמה פנימית, אפילו גשמית, כי זאת תביא לנו המשמעת הרוחנית, שהיא המטרה: לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי אמר ד'. ואומר: שבתי ירושלים את ד' הללי אלוהיך ציון, כי חיזק בריחי שערייך בך בנייך בקרבך, השם גבולך שלום חלב חיטים ישביעך, וחותרם התכלית הבאה מזה בהכרח כפי קדושתם של ישראל הוא: מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל.

(מתוך "עולת ראייה" לברכת מעין שלוש, ע"פ "עין אייה" ברכות פרק שישי פסקה מ')